

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА»
№ 109

Ігор Вегеш

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ**

**Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет суспільних наук
Кафедра політології і державного управління**

Навчально-методична серія
«КАФЕДРА»
№ 109

Ігор Вегеш

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВЧЕНЬ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
(для студентів спеціальності 052 Політологія)

Ужгород – 2025

УДК 32(4/8)(09)(076)

В 26

Вегеш І. Історія зарубіжних політичних вчень: навчально-методичні рекомендації для здобувачів освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія, освітньо-професійна програма «Політологія», перший (бакалаврський) рівень / Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 109; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; Каф. політології і державного управління]. Ужгород, УжНУ. 2025. 55 с.

Розробник:

Вегеш Ігор, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ.

Рецензенти:

Лендьел Мирослава, доктор політичних наук, професор кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ;

Гайданка Євгеній, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ.

Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 109

(створена рішенням кафедри політології і державного управління ФСН УжНУ, протокол № 7 від 26 лютого 2014 року)

Навчально-методичні рекомендації затверджено на засіданні кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ.

Протокол № 4 від 5 грудня 2024 року.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 5 від 20 січня 2025 року.

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 5 від 21 січня 2025 року.

© Ігор Вегеш, 2025

© Навчально-методична серія «Кафедра», 2025

© Кафедра політології і державного управління УжНУ, 2025

ЗМІСТ

1. Вступ до навчальної дисципліни	5
2. Очікувані результати навчання	7
3. Опис та структура навчальної дисципліни	9
4. Програма навчальної дисципліни	14
5. Тематика, плани та література для підготовки до практичних занять	24
6. Методичні вказівки з організації самостійної роботи студентів	40
7. Перелік завдань на модульні контрольні роботи	41
8. Перелік питань для підсумкового іспиту	44
9. Рекомендована література	48
10. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання ...	50

ВСТУП ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень» є вивчення витоків та історії формування зарубіжних політичних вчень, засвоєння базових категорій і понять історії зарубіжної політичної думки у межах періоду: Стародавній світ – ХХ століття.

Завдання навчальної дисципліни:

1. ознайомити здобувачів вищої освіти з об'єктом, предметом, методикою та специфікою вивчення навчальної дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень»;
2. охарактеризувати основні історичні періоди та напрямки становлення зарубіжних вчень, концепцій і шкіл політичної думки, від найдавніших часів до сучасності;
3. розкрити зміст основних категорій історії зарубіжних політичних вчень;
4. проаналізувати основні вчення, концепції та теорії класиків зарубіжної політичної думки різних історичних періодів;
5. розкрити основні передумови розвитку зарубіжних політичних вчень у різні історичні періоди;
6. окреслити еволюцію зарубіжної політичної думки від найдавніших часів до сучасності;
7. проаналізувати базові поняття політичної науки крізь призму зарубіжних політичних вчень і концепцій, від найдавніших часів до сучасності.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

1) Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки.

2) Загальні компетентності:

- ЗК-01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК-03. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК-04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК-07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії

та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

3) Спеціальні (фахові) компетентності:

- СК-01. Здатність використовувати категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.
- СК-02. Здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.
- СК-03. Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
- СК-04. Здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
- СК-05. Здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми вивчення навчальної дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.	ПРН-01.
Мати навички професійної комунікації.	ПРН-04.
Розуміти історію, закономірності та етапи розвитку предметної сфери політології, знати її цінності та досягнення.	ПРН-07.
Вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки.	ПРН-08.
Вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки.	ПРН-09.
Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.	ПРН-10.
Вміти аналізувати взаємодію політичних акторів та інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування.	ПРН-12.
Презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань.	ПРН-16.

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Знати зміст основних вчень різних напрямків і шкіл в історії зарубіжних політичних вчень.	ПРН-01.
Вміти аналізувати та розкривати зміст основних вчень, концепцій та теорій в історії зарубіжних політичних вчень від найдавніших часів до сучасності.	ПРН-04.
Розуміти місце і значення в історії політичної думки письмових джерел країн Стародавнього Сходу; мислителів Античності (Платон, Арістотель) та Стародавнього Риму (Цицерон, Аврелій Августин); теоретиків схоластичної	ПРН-07.

доктрини (Фома Аквінський); представників Реформації (М. Лютер, Ж. Кальвін); мислителів Нового часу (Г. Гроцій, Т. Гобс, Дж. Лок), Відродження (М. Падуанський, Н. Макіавеллі) та Просвітництва (Вольтер, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо); представників німецької класичної філософії (І.Кант, Г. В. Ф. Гегель, Г. Фіхте).	
Знати характерні риси та особливості становлення класичної західної традиції в історії політичної науки.	ПРН-08.
Знати основні аспекти впливу соціально-економічних умов, політичних подій, політичної культури на специфіку наукових підходів до осмислення соціально-політичних явищ.	ПРН-09.
Розуміти історичні умови і соціально-політичний контекст виникнення основних політичних вчень, концепцій та теорій у різні історичні періоди розвитку людської цивілізації.	ПРН-10-12
Формулювати й обґрунтовано аргументувати свою точку зору з питань історичного розвитку та становлення основних політичних вчень, концепцій і шкіл.	ПРН-16.

ОПИС ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом		
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання	
Кількість кредитів ЄКТС – 5 (I семестр), 6 (II семестр)	Рік підготовки:		
Загальна кількість годин – 150 (I семестр), 180 (II семестр)	1	1	
Кількість модулів – 2	Семестр:		
Тижневих годин для денної форми навчання: 4,1 – 1 семестр, 4,2 – 2 семестр аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2,1 – 1 семестр; 2,2 – 2 семестр	I	II	I-II
	Лекції:		
	44	42	30
	Практичні (семінарські):		
	30	30	12
Вид підсумкового контролю: іспит.	Індивідуальна робота (курсіві):		
	-	30	30
Форма підсумкового контролю: усна.	Самостійна робота:		
	76	78	258

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1. ЗАРОДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ, ПРАВО ТА ПОЛІТИКУ						
Тема 1. Історія зарубіжних політичних вчень як навчальна дисципліна: предмет, особливості та значення.	10	2	2	-	-	6
Тема 2. Політичні вчення у країнах Стародавнього Світу.	12	4	2	-	-	6
Тема 3. Політико-правові вчення Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.	14	4	4	-	-	6
Тема 4. Політичні вчення Західної Європи доби Середньовіччя.	12	4	2	-	-	6
Тема 5. Політичні вчення у країнах Арабського Сходу у період Середньовіччя.	12	4	2	-	-	6
Тема 6. Політична думка Західної Європи доби Відродження та Реформації.	14	4	2	-	-	8
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Разом за модуль	75	23	14	-	-	38
Модуль 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДОГОВІРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ						
Тема 7. Політичні вчення в Голландії та Англії доби ранніх буржуазних революцій (XVII ст.).	12	2	4	-	-	6
Тема 8. Політичні вчення у Франції та Італії доби Просвітництва.	12	2	2	-	-	8
Тема 9. Політичні вчення ідеологів абсолютизму в Німеччині доби Просвітництва (XVII – XVIII століть).	12	4	2	-	-	6
Тема 10. Соціалістично-комуністичні утопії у Західній Європі доби Просвітництва.	12	4	2	-	-	6
Тема 11. Розвиток політичної думки у Сполучених Штатах Америки.	14	4	4	-	-	6
Тема 12. Політичні вчення у Німеччині кінця XVIII – початку XIX століть.	12	4	2	-	-	6
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Разом за модуль	75	21	16	-	-	38
Разом за семестр	150	44	30	-	-	76

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
2-й семестр						
Модуль 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНИХ ІДЕОЛОГІЙ У ХІХ СТОЛІТТІ						
Тема 13. Політичні погляди ідеологів утопічного соціалізму у Західній Європі першої половини ХІХ століття.	10	2	2	-	-	6
Тема 14. Ліберальна політична ідеологія в Західній Європі першої половини ХІХ століття.	14	4	2	-	-	8
Тема 15. Реакційні і консервативні політичні вчення в Західній Європі у кінці ХVІІІ – початку ХІХ століть.	12	4	2	-	-	6
Тема 16. Основні напрями політичних концепцій Західної Європи другої половини ХІХ століття.	16	4	4	-	-	8
Тема 17. Політичне вчення марксизму.	14	4	4	-	-	6
Тема 18. Політичне вчення анархізму.	14	4	2	-	-	8
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Курсова робота	15	-	-	-	15	-
Разом за модуль	96	23	16	-	15	42
Модуль 4. НАПРЯМИ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ						
Тема 19. Політико-правові теорії елітаризму.	12	4	2	-	-	6
Тема 20. Марксистські концепції науки першої половини ХХ ст.	16	4	4	-	-	8
Тема 21. Концепції неоконсерватизму та неолібералізму.	16	4	4	-	-	8
Тема 22. Політико-правові теорії фашизму та націонал-соціалізму.	10	2	2	-	-	6
Тема 23. Соціологічний напрямок в політичній думці початку ХХ століття.	14	4	2	-	-	8
Модульна контрольна робота	1	1	-	-	-	-
Курсова робота	15	-	-	-	15	-
Разом за модуль	84	19	14	-	15	36
Разом за семестр	180	42	30	-	30	78
Разом за навчальний рік	330	86	60	-	30	154

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
1-й семестр						
Модуль 1. ЗАРОДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ, ПРАВО ТА ПОЛІТИКУ						
Тема 1. Історія зарубіжних політичних вчень як навчальна дисципліна: предмет, особливості та значення.	10	-	-	-	-	10
Тема 2. Політичні вчення у країнах Стародавнього Світу.	13	2	-	-	-	11
Тема 3. Політико-правові вчення Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.	15	2	2	-	-	11
Тема 4. Політичні вчення Західної Європи доби Середньовіччя.	13	2	-	-	-	11
Тема 5. Політичні вчення у країнах Арабського Сходу у період Середньовіччя.	11	-	-	-	-	11
Тема 6. Політична думка Західної Європи доби Відродження та Реформації.	13	2	-	-	-	11
Разом за модуль	75	8	2	-	-	65
Модуль 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДОГОВІРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ						
Тема 7. Політичні вчення в Голландії та Англії доби ранніх буржуазних революцій (XVII ст.).	15	2	2	-	-	11
Тема 8. Політичні вчення у Франції та Італії доби Просвітництва.	13	2	-	-	-	11
Тема 9. Політичні вчення ідеологів абсолютизму в Німеччині доби Просвітництва (XVII –XVIII століть).	12	2	-	-	-	10
Тема 10. Соціалістично-комуністичні утопії у Західній Європі доби Просвітництва.	11	-	-	-	-	11
Тема 11. Розвиток політичної думки у Сполучених Штатах Америки.	11	-	-	-	-	11
Тема 12. Політичні вчення у Німеччині кінця XVIII – початку XIX століть.	11	-	-	-	-	11
Разом за модуль	73	6	2	-	-	65
Разом за семестр	148	14	4	-	-	130

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
2-й семестр						
Модуль 3. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНИХ ІДЕОЛОГІЙ У ХІХ СТОЛІТТІ						
Тема 13. Політичні погляди ідеологів утопічного соціалізму у Західній Європі першої половини ХІХ століття.	14	2	-	-	-	12
Тема 14. Ліберальна політична ідеологія в Західній Європі першої половини ХІХ століття.	15	2	2	-	-	11
Тема 15. Реакційні і консервативні політичні вчення в Західній Європі у кінці ХVІІІ – початку ХІХ століть.	12		-	-	-	12
Тема 16. Основні напрями політичних концепцій Західної Європи другої половини ХІХ століття.	15	2	2	-	-	11
Тема 17. Політичне вчення марксизму.	14	2	-	-	-	12
Тема 18. Політичне вчення анархізму.	12	-	-	-	-	12
Курсова робота	-	-	-	-	15	-
Разом за модуль	97	8	4	-	15	70
Модуль 4. НАПРЯМИ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ						
Тема 19. Політико-правові теорії елітаризму.	16	2	2	-	-	12
Тема 20. Марксистські концепції науки першої половини ХХ ст.	13	2	-	-	-	11
Тема 21. Концепції неоконсерватизму та неолібералізму.	16	2	2	-	-	12
Тема 22. Політико-правові теорії фашизму та націонал-соціалізму.	11	-	-	-	-	11
Тема 23. Соціологічний напрямок в політичній думці початку ХХ століття.	14	2	-	-	-	12
Курсова робота	-	-	-	-	15	-
Разом за модуль	85	8	4	-	15	58
Разом за семестр	182	16	8	-	30	128
Разом за навчальний рік	330	30	12	-	30	258

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Семестр I

МОДУЛЬ № 1. ЗАРОДЖЕННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ДЕРЖАВУ, ПРАВО ТА ПОЛІТИКУ

Тема 1. Історія зарубіжних політичних вчень як навчальна дисципліна: предмет, особливості та значення.

Історія зарубіжних політичних вчень як навчальна дисципліна. Предмет і завдання курсу. Методи історії політичних вчень. Принципи періодизації політичних вчень. Основні поняття та категорії історії зарубіжних політичних вчень. Закономірності історії зарубіжних політичних вчень.

Поняття і структура політичних доктрин. Логіко-теоретична основа, зміст та програмні положення політичних доктрин. Закономірності розвитку політичної думки.

Історико-політичний і концептуальний підходи до вивчення політичних теорій. Проблеми періодизації. Поняття парадигми. Загальнолюдське і соціальне в історії політичних вчень. Методологічна основа політичних концепцій. Зв'язок історії політичних вчень із іншими науками.

Тема 2. Політичні вчення у країнах Стародавнього Світу.

Прикладний та релігійно-міфологічний характер політичних вчень Стародавнього Сходу. Етико-політичні доктрини: трактат “Архашастра” (Індія) та книга “Шу цзин” (Китай). Політична думка Єгипту (“Повчання Птаххетепи”) та Вавілону (“Закони Хаммурапі”).

Політична думка Стародавньої Індії. Брахманізм та буддизм. Трактат “Манавадхармашастра” (“Настанови Ману про дхарме” або “Закони Ману”). Канон “Тіпітака” (“Три корзини”).

Політичні вчення Стародавнього Китаю. Даосизм – трактат “Дао де цзин” (“Книга про дао і де”). Конфуціанство – книга “Лунь юй” (“Судження і бесіди”). Монізм – книга “Мо-цзи”. Школа легістів – трактат “Шан цзюнь шу” (“Книга правителя провінції Шан”).

Тема 3. Політико-правові вчення Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.

Феномен античного полісу, його структура і значення в політичній культурі античності. Інститут громадянства та народні збори. Початок розвитку демократичних вчень. Софісти та Сократ. Справедливість,

доброчесність та знання як абсолютні істини. Політичні вчення аристократії. Етатизм.

“Ідеальна держава” Платона (“Держава”, “Законо”, “Політик”, “Критон”). Ідеальне як відповідність природі людини. Держава як уособлення досконалості та справедливості. Залежність форми держави від пануючого суспільного про шарку. Негативне ставлення до ідей громадянської свободи.

Зародження концепції “громадянського”. “Політична наука” Арістотеля (“Політика”, “Нікомахова етика”, “Афінська політія”). Політика і держава – відображення природних потреб людини, зокрема, в спілкуванні. Розумна природа людини як основа політики. Наука про політику.

Політичні вчення в період занепаду давньогрецьких держав-полісів. Соціальна етика і політичні концепції Стої: Епікур, Зенон, Полібій.

Вплив політичної думки Стародавньої Греції на розвиток політичних вчень Стародавнього Риму. Концепція вічного Риму та принципату у Цицерона. “Est... res publica res populi” (“... держава є надбанням народу”). Трактати “Про державу”, “Про закони”, “Про обов’язки”. Стоїцизм (Епіктет, Марк Аврелій, Луцій Анней Сенека).

Тема 4. Політичні вчення Західної Європи доби Середньовіччя.

Хронологія та періодизація політичної думки Середньовіччя: “темні віки” та “каролінгський Ренесанс”. Ідея універсальної християнської імперії та універсальності християнської віри. Обґрунтування принципу розподілу духовної та світської влади.

Загальна характеристика політичної думки у період Середньовіччя та раннього християнства. Ранньохристиянські уявлення про державу та право. Августин Аврелій (Блаженний) – “Сповідь”, “Град Земний”, “Про Град Божий”. Ідея теократичного панування. Обґрунтування зверхності духовної влади надсвітською.

Теократичні ідеї в політичних вченнях Високого Середньовіччя. Теорії середньовічної схоластики. Іоанн Солсберійський – “Полікратікус”. Вчення про державу і форми правління Фоми Аквінського. Держава як засіб підготовки людини до життя у “царстві небесному”. Політика і держава результат суспільного розвитку. Ідея “держави загального блага”.

Від теократичних ідей до передренесансних теорій: Роджер Бекон, Уільям Оккам, Данте Аліґ’єрі, Марсильй Падуанський, Ніколай Кузанський, Лоренцо Валла.

Тема 5. Політичні вчення у країнах Арабського Сходу у період Середньовіччя.

Мусульманська концепція держави. Мусульманське право та Коран. Політико-правові напрямки в ісламі. Коран і Сунна. Сунніти, шіїти, ханбаліти, харіджити, шафіїти, та малікіти.

Країни Арабського Сходу з погляду еволюції політико-правової думки, конституційного права, внутріполітичного розвитку. Політико-правові вчення мислителів Арабського Сходу. Політичні ідеї в працях арабських філософів. Аль-Фарабі (“Арістотель Сходу”, “Другий вчитель”), Аверроес (Ібн Рошд), Авіцена (Ібн Сіна) та Ібн-Хальдун (“Велика історія”, “Книга повчальних прикладів”).

Тема 6. Політична думка Західної Європи доби Відродження та Реформації.

Вчення Ніколо Макіавеллі про державу і політику як мистецтво та науку. Запровадження емпіричного аналізу до пізнання політичної дійсності. Звільнення політики від католицького універсалізму. Політика як окрема сфера життєдіяльності людини. Обґрунтування принципу політичної доцільності. Політичні ідеї Франческо Гвіччардіні.

Криза католицької церкви на межі XIV – XVI століть. Ідейні основи і політичний зміст моделі Реформації Мартіна Лютера. Криза католицької церкви на межі XV – XVI століть, погляди Ульріха фон Гуттена та Еразма Роттердамського. Кальвінізм (Жан Кальвін). Політичні ідеї тираноборців.

Теорія державного суверенітету і політичне вчення Жана Бодена.

Політичні ідеї раннього утопічного соціалізму. “Утопія” Томаса Мора. “Місто Сонця” Томмазо Кампанелли.

МОДУЛЬ № 2. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ДОГОВІРНОЇ КОНЦЕПЦІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

Тема 7. Політичні вчення в Голландії та Англії доби ранніх буржуазних революцій (XVII ст.).

Розвиток політичної думки в Голландії. Виникнення теорії природного права. Вчення Гуго Гроція та Бенедикта Спінози про державу.

Розвиток політичної думки в Англії. Основні напрямки політичної ідеології в період Англійської буржуазної революції (1642-1649 рр.). Природний стан як до політичний етап. Концепція Томаса Гобса.

Теоретичне обґрунтування демократії. Вчення Джона Лока про державу і громадянське суспільство. Первинність громадянського щодо державного. Політичні ідеї Девіда Юма.

Тема 8. Політичні вчення у Франції та Італії доби Просвітництва.

Розвиток політичної думки у Франції. Політичні ідеї представників французького Просвітництва. Політична програма Вольтера. Теорія розподілу влади в правовій державі Шарля Луї Монтеск'є.

Політичний радикалізм Жан-Жака Руссо. Ідеї народного суверенітету і прямого народовладдя. Політичні погляди Поля Анрі Гольбаха та Клода Андріана Гельвеція.

Політичні ідеї італійського Просвітництва. Політичні ідеї Джамбаттіста Віко. Політико-правова теорія Чезаре Беккарія.

Тема 9. Політичні вчення ідеологів абсолютизму в Німеччині доби Просвітництва (XVII–XVIII століть).

Економічна та політична відсталість Німеччини в XVII – XVIII століттях. Стан політичної роздробленості в Німеччині.

Природно-правові теорії німецьких просвітників. Політичні погляди Самуеля Пуфендорфа, Християна Томазія, Готфріда Вільгельма Лейбніца та Християна Вольфа. Політичні ідеї німецького освіченого легізму.

Тема 10. Соціалістично-комуністичні утопії у Західній Європі доби Просвітництва.

Політичні вчення соціалізму і комунізму в дореволюційній Франції. Мореллі (“Кодекс природи, чи істинний дух її законів”), Жан Мельє (“Заповіт”), Леже-Марі Дешан (“Істина, чи Істинна система”). Егалітаризм Габріеля-Бонно де Маблі.

Основні напрямки політичної думки періоду Великої французької революції. Конституціоналісти (Оноре де Мірабо, Еманюель Сієс, Антуан Барнав). Жирондисти (Жак Брісо і Жан Ролан). Якобінці (Максиміліан Робесп'єр і Жан Поль Марат).

Проблеми держави і політики в документах “Змови задля рівності”. Політичні вчення бабувістів (Франсуа (Гракх) Бабьоф і Сільвен Марешаль).

Тема 11. Розвиток політичної думки у Сполучених Штатах Америки.

Становлення американської політико-правової думки раннього колоніального періоду. Політичні погляди конгрегаціоналістів (Томас Гукер, Роджер Вільямс, Джон Вайз). Основні положення концепцій про шляхи державного розвитку.

Політична думка США періоду боротьби за незалежність. Демократично-республіканський та федералістський напрямки розвитку політичної думки. Політичні погляди республіканців (антифедералістів) – Бенджамін Франклін. Томас Пейн, Томас Джефферсон. Політичні ідеї централістів-федералістів (Олександр Гамільтон, Джон Адамс, Джеймс Медісон).

Тема 12. Політичні вчення у Німеччині кінця XVIII – початку XIX століть.

Загальна характеристика політичної і правової думки в Німеччині в кінці XVIII ст. Особливості розвитку Німеччини в кінці XVIII ст.

Іммануїл Кант – засновник консервативного лібералізму. Ідея правопорядку і законслухняності як частина політичної (громадянської) свідомості. Розширення свободи як мета існування людського роду. Вчення І. Канта про “вічний мир”. Право – сутність існування держави.

Концепція громадянського суспільства, конституційної монархії та станово-корпоративної демократії Георга Гегеля. Ідеалізація ролі держави у політичному процесі. Моральний позитивізм.

Політична теорія Іоганна-Готліба Фіхте. Теорія походження держави. Взаємовідповідальність влади і суспільства. Народ – як вище джерело будь якої влади. Утопічне ідеальне суспільство. Теоретичні основи владного режиму розумного суспільства. Політичний ідеал І. Г. Фіхте.

Політичні теорії Німеччини кінця XVIII ст. та їх значення для формування політичної свідомості нового типу.

Семестр II

МОДУЛЬ № 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНИХ ІДЕОЛОГІЙ У XIX СТОЛІТТІ.

Тема 13. Політичні погляди ідеологів утопічного соціалізму у Західній Європі першої половини XIX століття.

Політичні ідеї критичного утопічного соціалізму. Клод Анрі де Сен-Сімон – основоположник французького утопічного соціалізму початку

XIX століття. Шарль Фур'є та його соціальна програма. Соціально-утопічні ідеали Роберта Оуена.

Ідея загального виборчого права Луї Блана (“Організація праці”). “Комуністична демократія” Етьєна Кабе (“Подорож до Ікарії”). Теодор Дезамі (“Кодекс спільності”). Л.О. Бланкі (“Друзі народу”). Концепція революційного переходу до комунізму Вільгельма Вейтлінга. Критики утопічного соціалізму (К. Пеккьор).

Тема 14. Ліберальна політична ідеологія в Західній Європі першої половини XIX століття.

Англійський політичний лібералізм. Завдання держави – забезпечити щастя для людей. Теорія утилітаризму Ієремії Бентама. Джон Стюарт Мілль про свободу, порядок і соціальний прогрес. Співвідношення незалежності особи та громадянського контролю. Вчення про індивідуальну свободу. Держава охоронець інтересів кожного громадянина. Концепція “залежності жінок”.

Політична програма лібералізму у Франції. Бенджамін Констант про права і свободи, ліберальний політичний режим і політичну свободу. Проблеми свободи і рівності у працях Алексіса де Токвіля. “Золотий закон” політичного розвитку. Переваги і недоліки демократії.

Німецький лібералізм. Політичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта. Теорія “надкласової монархії” Лоренца фон Штейна.

Тема 15. Реакційні і консервативні політичні вчення в Західній Європі у кінці XVIII – початку XIX століть.

Реакційні політичні вчення у Франції, Швейцарії та Австрії. Традиціоналізм Едмунда Берка. Політична програма Жозефа де Местра. Критика Французької буржуазної революції. Повернення королівської влади як основна запорука збереження традицій феодального устрою. Історичне право дворянства на панування.

Ультрароялізм Габрієля Бональда. «Теорія політичної і релігійної влади». Влада народу як основна причина деспотизму. Абсолютна монархія – досконалий утвір суспільства, зразок організованості та порядку. Реакційні політичні погляди Карла Галлера. Обґрунтування абсолютизму, критика республіканізму та народовладдя.

Тема 16. Основні напрями політичних концепцій Західної Європи другої половини XIX століття.

Соціологізм в політичній науці. Соціологічні теорії держави. Політичне вчення засновника позитивізму (“позитивної філософії”)

Огюста Конта. Герберт Спенсер – основоположник органічної теорії держави. Соціологічна концепція держави (Людвіг Гумплович).

Аристократична концепція держави і права Фрідріха Ніцше. Антилібералізм Ф. Ніцше, концепція «надлюдини». Автономність політики і моральних цінностей.

Ліберальні вчення про право і державу (Рудольф Ієрінг, Георг Еллінек).

Тема 17. Політичне вчення марксизму.

Основоположники нового вчення – політична концепція Карла Маркса і Фрідріха Енгельса. Світова історія – історія виробництва. Проблема співвідношення між базисом і надбудовою.

Суспільно-економічні формації та боротьба класів у вченні К. Маркса. Критика капіталізму та «додана вартість». Можливість звільнення особи від держави та політики. Концепція «соціалістичної революції». «Маніфест комуністичної партії» та «Капітал». Вчення про «диктатуру пролетаріату». Політичне вчення і програма соціальної демократії. Комунізм як політичний ідеал. Інтерпретація Маркса його послідовниками.

Політична програма Ф. Енгельса. «Становище робітничого класу в Англії». Критика анархізму. Необхідність послідовності суспільно-економічних формацій. Матеріалістичне розуміння історії, права та держави. Політичні погляди Фердинанта Лассаля.

Тема 18. Політичне вчення анархізму.

Політична концепція анархізму. “Соціальна конституція” П’єра Жозефа Прудона. «Що таке власність?». Заперечення держави та приватної власності. Організація комунального устрою. Обмін послугами як основна економічна умова нового суспільства. Заперечення держави та політичної влади у вченні Макса Штірнера. «Єдиний і його власність». Людське Я – смертельний ворог держави. Суспільство як асоціація рівних індивідів. «Для Мене немає нічого вищого за Мене».

Теоретик революційного анархо-колективізму Михайло Бакунін. Несумісність держав та індивідуальної свободи. Держава як закріплення експлуатації. Обґрунтування ідеї революції як руйнівника всіх організацій та установ. Необхідність таємної організації із суворою дисципліною та авторитарним централізмом. Економічне та соціальне зрівняння класів та особистостей.

Політичні погляди Петра Кропоткіна. Критика буржуазного суспільства і його революційне знищення. Утвердження вільного

федеративного комуністичного устрою. Держава як наслідок заперечення взаємодопомоги, руйнування людської солідарності та громадських установ. Принцип «анархічного комунізму» – кожному за потребами.

МОДУЛЬ № 2. НАПРЯМИ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Тема 19. Політико-правові теорії елітаризму.

Теорія еліт В. Парето. Поняття «політичної еліти». Еліта як «група природжених керівників нації». Еліта «лисиць» та еліта «левів». Зміна еліт при владі – універсальний закон історії.

Теорія правлячого класу Г. Моски. Протистояння еліти і маси як організації і хаосу. Політика як фундамент суспільного розвитку. Багатство як основний фактор домінування правлячого класу. Дві тенденції правлячого класу – аристократична і демократична.

«Залізний закон олігархії» Р. Міхельса. Олігархізація як наслідок організаційних вимог. Влада партії як наслідок функціонування професійного платного апарату.

«Циркуляція партійних еліт». Елітарно-олігархічна реальність епохи монополістичного капіталу. Еліта як панівна привілейована каста і маса як «демократична декорація». Поняття «соціологія партії».

Тема 20. Марксистські концепції науки першої половини ХХ ст.

Е. Бернштейн, К. Каутський, А. Бебель, К. Лібкнехт – теоретики соціал-демократії. Центристи (Г. Плеханов). Засновник більшовизму В. Ульянов (Ленін). Послідовники ленінізму (М. Бухарін, Л. Троцький, Й. Сталін). Диктатура пролетаріату. Теорія перманентної революції. «Бухарінська альтернатива».

Неомарксистські концепції розвитку суспільства. Ревізія ортодоксального марксизму (А. Грамші, Д. Лукач). Критика детермінізму. Гегемонія як культурне лідерство правлячого класу. «Уречевлення» та класова свідомість.

Тема 21. Концепції неоконсерватизму та неолібералізму.

Соціальні передумови відродження лібералізму і консерватизму. Ідеолог неолібералізму Дж. М. Кейнс. Ідеолог неоконсерватизму Ф. А. фон Хаек. Поняття «лібертаризму». Держава – джерело пригнічення свободи людини, порушення її прав. Критика Хаеком соціалізму,

соціальної держави і так званої “тоталітарної демократії”. Відмінність ліберала від демократа. Концепція консервативної революції Ю. Евола.

Психологічний напрямок соціологічного обґрунтування неолибералізму (Л. Уорд, Г. Лебон, Ч. Кулі, З. Фройд, Е. Фромм). Теорія наслідування Г. Тарда.

Діагноз З. Фрейда відносно умов людського існування, агресивні імпульси та їх природа. Зв'язок між політичною теорією та природою людини. Id, Ego, Super-ego.

“Втеча від свободи” Е. Фромма. Фромм про природу людської діяльності. Умови для реалізації творчого потенціалу громадян, їх конструктивної енергії. Відчуження як тип хвороби духу. Невротична особистість – відчужена особистість.

Тема 22. Політико-правові теорії фашизму та націонал-соціалізму.

Фашизм як політична течія антидемократичного, расистського спрямування. Концепція фашизму Дж. Джентіле у книзі «Гене́за та структура суспільства». Критика парламентаризму та виправдання насильства у діяльності держави. Верховенство держави над законами. Можливість реалізації свободи у колективізмі.

Фашизм як спосіб існування держави у вченні А. Рокко. «Історична гене́за фашизму». Корпорація та синдикалізм як основи ідеальної фашистської держави. Концепція націоналізму як основа фашистської держави Б. Муссоліні. «Доктрина фашизму».

Соціальний дарвінізм Х. Чемберлена. Боротьба «благородних» і «неповноцінних» рас. «Війна всіх з усіма» як основа виживання «кращих і сильніших».

Суспільний ідеал націонал-соціалізму у роботі «Моя боротьба» А. Гітлера. Антисемітизм та комунізм. Теорія життєвого простору. Фюрер як персоніфікація волі і духу народу. Поняття «раса» та «національний дух». Вибірковість права.

Тема 23. Соціологічний напрямок в політичній думці початку ХХ століття.

Політичні явища як окремий вид буття. Політичні погляди засновника “розуміючої соціології” М. Вебера. Веберівська методологія дослідження політики. Концепція “ідеальних типів”. Визначення політики та влади і типів їх легітимності. Матеріальні та ідеальні інтереси як мотиви дій суб'єктів політики. Розуміння влади і держави як відносин, що спираються на легітимне насилля. Теорія раціональності. Капіталізм –

втілення принципу раціональності. Формальна раціональність і бюрократія. Типологія легітимації влади: традиційна, харизматична і раціонально-легальна. Характеристика сутності держави. Вплив поглядів М. Вебера на розвиток політичної думки.

Неопозитивізм Е. Дюркгейма (“Метод соціології”, “Про розподіл праці”, “Самогубство”). Політична доктрина солідаризму. Механічна і органічна солідарність. Репресивне і реструктивне право. Класова теорія Л. Дюгі (“Держава, об’єктивне право і позитивний закон”, “Курс конституційного права”). Вплив концепції Л. Дюгі на становлення інституційного підходу у Франції.

Емпіричні соціологічні дослідження поч. ХХ століття (Л. Кете, А. Геррі, Ф. Ле Пле, Ч. Бут, Д. Журавський).

**ТЕМАТИКА, ПЛАНИ ТА ЛІТЕРАТУРА
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Семестр I

ТЕМА 1. Історія зарубіжних політичних вчень як навчальна дисципліна: предмет, особливості та значення.

(2 год.)

1. Предмет і завдання ІЗПВ.
2. Методи ІЗПВ.
3. Принципи періодизації політичних вчень.
4. Структура політичних доктрин.
5. Парадигми в політичній науці.

Рекомендована література

1. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
2. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.
3. Ханстантинов В. О. Практикум з історії політичних і правових вчень : навч. посіб. / В. О. Ханстантинов. Миколаїв: МНАУ, 2014. 200 с.
4. Political science in history. Research programs and political traditions / Ed. by J. Farr, F. James, J. S. Dryzek, St. Leonard. Cambridge (Mass.): Cambridge univ. press. 1995. 365 p.

ТЕМА 2. Політичні вчення у країнах Стародавнього Світу.

(2 год.)

1. Політичні ідеї Стародавнього Єгипту.
2. Загальна характеристика політичної думки Месопотамії.
3. Державно-правова думка Стародавньої Індії.
4. Етико-політичні вчення Стародавнього Китаю.
5. Етико-правовий аспект зороастризму.

Рекомендована література

1. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.];

- 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
2. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Змістовна частина 1. «Політична думка в стародавньому світі». Київ: ЦУЛ, 2024. 314 с.
 3. Конфуцій. Бесіди і судження / Переклад Т. Рожко. Київ: Арій, 2022. 224 с.
 4. Лао-Цзи. Дао де цзін / Переклад Л. Дудченко. Київ: Арій, 2022. 96 с.
 5. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.

ТЕМА 3. Політико-правові вчення Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.
(2 год.)

1. Загальна характеристика античних уявлень про державу та право.
2. Соціально-політичні ідеї піфагорійців.
3. Політичні вчення софістів.
4. Вчення Платона про „ідеальний політичний устрій”.
5. Сутність і зміст політичного вчення Арістотеля.
6. Політична доктрина Марка Тулія Цицерона.
7. Політичні ідеї римських стоїків.

Рекомендована література

1. Арістотель Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи. 2003. 239 с.
2. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
3. Кирилюк Ф. Стародавня політологія: Навч. посібник. Київ: Знання, 2000. 192 с.
4. Марк Тулій Цицерон. Про державу. Про закони. Про природу богів. Київ: Основи, 1998. 536 с.
5. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. 356 с.
6. Платон. Діалоги. Київ: Основи, 1999. 395 с.

7. Татаркевич В. Історія філософії. Т.1: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А Шкраб'юка. Львів: Свічадо, 2006. 456 с.

ТЕМА 4. Політичні вчення Західної Європи доби Середньовіччя.
(2 год.)

1. Загальна характеристика політичної думки у період Середньовіччя та раннього християнства.
2. Ранньохристиянські уявлення про державу та право.
3. Політичне вчення Томи Аквінського.
4. Політична концепція Марсилія Падуанського та політико-правові погляди Вільяма Оккама.

Рекомендована література

1. Аквінський Т. Коментарі до Арістотелевої «Політики» / Переклав за латини О. Кислюк. Київ: Основи, 2000. 794 с.
2. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
3. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина II. Політична думка Середньовіччя та доби Відродження. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 292 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
5. Святий Августин. Сповідь / Пер. з латини Ю. Мушака. Київ: Основи, 1999. 319 с.
6. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.
7. Татаркевич В. Історія філософії. Т.1: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А Шкраб'юка. Львів: Свічадо, 2006. 456 с.

ТЕМА 5. Політичні вчення у країнах Арабського Сходу у період Середньовіччя.
(2 год.)

1. Мусульманська концепція держави.

2. Мусульманське право та Коран
3. Політико-правові вчення мислителів Арабського Сходу.

Рекомендована література

1. Ібн Сіна. Книга спасіння: Логіка. Фізика. Метафізика / Переклад з арабської Михайла Якубовича. Київ: Темпора, 2020. 592 с.
2. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
3. Татаркевич В. Історія філософії. Т.1: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А Шкраб'юка. Львів: Свічадо, 2006. 456 с.
4. Хамар У. В. Світоглядні витoki арабської філософії. *Культурологічний альманах*. Київ: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Видавничий дім “Гельветика”, 2022. № 3. С. 176–182.

ТЕМА 6. Політична думка Західної Європи доби Відродження та Реформації. **(2 год.)**

1. Політичне вчення Нікколо Макіавеллі.
2. Політичні ідеї Франческо Гвіччардіні.
3. Криза католицької церкви на межі XIV – XVI століть.
4. Політико-правові ідеї Реформації.
5. Вчення про державу Ж. Бодена.
6. Ідеї раннього утопічного соціалізму: Т. Мор і Т. Кампанелла.

Рекомендована література

1. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
2. Кампанелла Т. Місто Сонця // Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто Сонця. Київ: Дніпро, 1988. С. 131-182.
3. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.

4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
5. Макіавеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / Пер. з італ. А. Перепада. Київ: Основи, 1998. 492 с.
6. Мор Т. Утопія // Мор Т., Кампанелла Т. Утопія. Місто Сонця. Київ: Дніпро, 1988. С. 16-114.
7. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.

ТЕМА 7. Політичні вчення в Голландії та Англії доби ранніх буржуазних революцій (XVII ст.)
(2 год.)

1. Розвиток політичної думки в Голландії.
 - 1.1. Гуго Гроцій.
 - 1.2. Барух (Бенедикт) Спіноза.
2. Розвиток політичної думки в Англії.
 - 2.1. Томас Гобс.
 - 2.2. Джон Лок.
 - 2.3. Дейвід Юм.

Рекомендована література

1. Гоббс Т. Бегемот / Перекл. з англ. Л. Білас. Київ: Абрис, 1996. 336 с
2. Гобс Т. Левіафан. Київ: Дух і Літера, 2000. 606 с.
3. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
5. Лібералізм: Антологія / Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2002. 1126 с.
6. Лок Дж. Два трактати про врядування / Пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. Київ: Вид-во імені Соломії Павличко "Основи", 2001. 265 с.
7. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.
8. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат / Перекл. В. Литвинов. Харків: Фоліо, 2018. 416 с.

ТЕМА 8. Політичні вчення у Франції та Італії доби Просвітництва.
(2 год.)

1. Політичні погляди представників французького Просвітництва.
 - 1.1. Вольтер.
 - 1.2. Шарль Луї Монтеск'є.
 - 1.3. Жан-Жак Руссо.
 - 1.4. Поль Анрі Гольбах.
 - 1.5. Клод Адріан Гельвецій.
2. Політичні ідеї італійського Просвітництва.
 - 2.1. Джамбаттіста Віко.
 - 2.2. Чезаре Беккарія.

Рекомендована література

1. Гельвецій К. А. Про людину, її розумові здібності та її виховання / Пер. з франц. В. Підмогильний. Київ: "Основи", 1994. 416 с.
2. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
3. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина III. Політичні вчення доби Просвітництва. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 460 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
5. Руссо Ж.-Ж. Вибрані трактати. Харків: Фоліо, 2019. 608 с.
6. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.
7. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.

ТЕМА 9. Політичні вчення ідеологів абсолютизму в Німеччині доби Просвітництва (XVII–XVIII століть).
(2 год.)

1. Економічна та політична відсталість Німеччини в XVII –XVIII століттях.
2. Політичні погляди Самуеля Пуфендорфа.

3. Політичні ідеї Християна Томазія.
4. Політичні погляди Готфріда Вільгельма Лейбніца.
5. Політичні погляди Християна Вольфа.

Рекомендована література

1. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
2. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
3. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина III. Політичні вчення доби Просвітництва. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 460 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
5. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.

ТЕМА 10. Соціалістично-комуністичні утопії у Західній Європі доби Просвітництва. **(2 год.)**

1. Політико-правові вчення соціалізму і комунізму в передреволюційній Франції.
 - 1.1. Атеїзм та радикалізм Жана Мельє.
 - 1.2. Раціоналістично-комуністичні утопії Етьєна-Габрієля Морелі та Леже Марі Дешана.
 - 1.3. Егалітаризм Габрієля-Бонно де Маблі.
2. Особливості політичних поглядів діячів французької буржуазної революції.
3. Політичні вчення бабувістів (Франсуа (Гракх) Бабеф та Сільвен Марешаль).

Рекомендована література

1. Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навч. посіб. / Т. В. Гончарук-Чолач, В. Я. Томахів. Київ: Видавництво Ліра-К. 2020. 228 с.

2. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
3. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
4. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина III. Політичні вчення доби Просвітництва. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 460 с.
5. Філософський енциклопедичний словник. К. : Абрис, 2002. 742 с.

ТЕМА 11. Розвиток політичної думки у Сполучених Штатах Америки.
(2 год.)

1. Становлення американської політико-правової думки раннього колоніального періоду (Томас Гукер, Роджер Вільямс, Джон Вайз).
2. Політичні погляди республіканців (Бенджамін Франклін, Томас Пейн, Томас Джефферсон).
3. Політичні ідеї централістів-федералістів (Олександр Гамільтон, Джон Адамс, Джеймс Медісон).

Рекомендована література

1. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є. Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
2. Пейн Т. Права людини. Львів: Літопис, 2000. 255 с
3. Титов В. Д. Філософсько-правові погляди Томаса Джефферсона. *Вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого*. Серія: Філософія, філософія права, соціологія, 2010. Вип. 5. С. 3-12.
4. Тіндалл Дж. Б., Шай Д.Е. Історія Америки. Львів: Літопис, 2010. 904 с.
5. Франклін Б. Автобіографія / Перекл. А. Діамант. Харків: Фоліо, 2023. 256 с.
6. Hamilton A. Wrinings. Library of Congress, 2001.1108 p.

ТЕМА 12. Політичні вчення у Німеччині кінця XVIII – початку XIX століть.
(2 год.)

1. Характеристика суспільно-політичного устрою Німеччини.

2. Політичне вчення Іммануїла Канта.
3. Політична теорія Іоганна-Готліба Фіхте.
4. Вчення Георга Гегеля про державу і право.

Рекомендована література

1. Гегель Г.В.Ф. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ: Юніверс, 2000. 336 с.
2. Гегель Г.В.Ф. Феноменологія духу / З нім. пер. П. Таращук; Наук ред. пер. Ю. Кушаков. Київ: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. 548 с.
3. Кант І. Критика практичного розуму / Перекл. з нім. І. Бурковський. Київ: Юніверс, 2004. 240 с.
4. Мислителі німецького Романтизму / Упор. Л. Рудницький та О. Фешовець. Івано-Франківськ: Вид-во «Лілея-НВ», 2003. 588 с.
5. Націоналізм: Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера: антологія / Наукове товариство ім. Вячеслава Липинського; пер. Ю.Бадзьо [та ін.]; упоряд. О.Проценко, В.Лісовий. Київ: Смолоскип, 2006. 684 с.
6. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 464 с.

Семестр II

ТЕМА 13. Політичні погляди ідеологів утопічного соціалізму у Західній Європі першої половини XIX століття. **(2 год.)**

1. Ідеї утопічного соціалізму.
2. Сен-Сімон — основоположник французького утопічного соціалізму початку XIX ст.
3. Шарль Фур'є та його соціальна програма.
4. Соціально-утопічні ідеали Роберта Оуена.
5. Політичні погляди Етьєна Кабе.

Рекомендована література

1. Безродний Є. Ф., Уткін О. І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.

2. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
3. Історія вчень про державу і право: підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 256 с.
4. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: Навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
5. Political science in history. Research programs and political traditions / Ed. by J. Farr, F. James, J. S. Dryzek, St. Leonard. Cambridge (Mass.): Cambridge univ. press. 1995. 365 p.
6. Філософський енциклопедичний словник. К. : Абрис, 2002. 742 с.

ТЕМА 14. Ліберальна політична ідеологія в Західній Європі першої половини ХІХ століття.

(2 год.)

1. Англійський лібералізм (Ієремія Бентам, Джон Ст. Мілль).
2. Французький лібералізм (Бенджамен Констан, Алексіс де Токвіль).
3. Німецький лібералізм (Вільгельм фон Гумбольд, Лоренц фон Штейн).

Рекомендована література

1. Безродний Є.Ф. Світова класична думка про державу і право: Навчальний посібник. / Є.Ф. Безродний, Г.К. Ковальчук, О.С. Масний. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 400 с.
2. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
3. Лібералізм: Антологія / Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2002. 1126 с.
4. Міл Дж. Ст. Про свободу та інші есе. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.
5. Практикум з політології / За ред. Ф.М.Кирилюка. Київ: Видавничий дім “Комп’ютерпрес”, 2003. С. 50 – 172.
6. Токвіль А. Давній порядок і революція. Київ: Юніверс, 2000. 224 с.
7. Токвіль А. Про демократію в Америці. У 2-х т. (Пер. з фран.). Київ: Видавничий дім “Всесвіт”, 1999. 590 с.

ТЕМА 15. Реакційні і консервативні політичні вчення в Західній Європі у кінці XVIII – початку XIX століть.

(2 год.)

1. Традиціоналізм Едмунда Берка.
2. Політична програма Жозефа де Местра.
3. Ультрароялізм Габріеля Бональда.
4. Реакційні політичні погляди Карла Галлера.

Рекомендована література

1. Історія вчень про державу і право: підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 256 с.
2. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
3. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
4. Консерватизм: Антологія / Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. Київ: ВД “Простір”; Смолоскип, 2008. 788 с.
5. Практикум з політології / за ред. Ф.М.Кирилюка. Київ: “Видавничий дім “Комп’ютерпрес”, 2003. 622 с.
6. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

ТЕМА 16. Основні напрями політичних концепцій Західної Європи другої половини XIX століття.

(2 год.)

1. Соціологічні теорії держави (Огюст Конт, Герберт Спенсер, Людвіг Гумплович).
2. Аристократична концепція держави і права Фрідріха Ніцше.
3. Ліберальні вчення про право і державу (Рудольф Ієрінг, Георг Еллінек).

Рекомендована література

1. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
2. Короткий оксфордський політичний словник / за ред. І. Макліна й А. Макмілана. Київ: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. 789 с.

3. Рассел Б. Історія західної філософії / пер. з англ. Ю. Лісняка, П. Тарашука. Київ : Основи, 1999. 759 с.
4. Ніцше Ф. Весела наука / Переклад з німецької В. Чайковський. Харків: Фоліо, 2020. 288 с.
5. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. Генеалогія моралі / Переклад з німецької А. Онишко. Львів: Літопис, 2002. 320 с.
6. Ніцше Ф. Так казав Заратустра: Книжка для всіх і ні для кого. Жадання влади / Переклад з німецької А. Онишко та П. Тарашук. Київ: «Основи», 2003. 437 с.
7. Spencer H. The Man Versus the State: With Six Essays on Government, Society, and Freedom. Liberty Fund, 1982. 528 p.

ТЕМА 17. Політичне вчення марксизму.

(2 год.)

1. Витоки та передумови марксизму.
2. Політичне вчення Карла Маркса.
3. Політична програма Фрідріха Енгельса.

Рекомендована література

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. Київ: Юніверс, 2004. 688 с.
2. Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К. 2020. 228 с.
3. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є. Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
4. Маркс К. Критика Готської програми. Київ: Політвидав України, 1984. 46 с.
5. Маркс К., Енгельс Ф. Маніфест комуністичної партії. Київ: Вперед, 2010. 55 с.
6. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 464 с.

ТЕМА 18. Політичне вчення анархізму.

(3 год.)

1. Загальна характеристика політичних ідей анархізму.

2. Індивідуалістичний анархізм (П'єр-Жозеф Прудон та Макс Штірнер).
3. Колективістський анархізм (Михайло Бакунін).
4. Комуністичний анархізм (Петро Кропоткін).
5. Анархо-синдикалізм (Жорж Сорель та Рудольф Роккер).

Рекомендована література

1. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
2. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Нової доби: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 414 с.
3. Короткий оксфордський політичний словник / за ред. І. Макліна й А. Макмілана. Київ: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2005. 789 с.
4. Proudhon P-J. What is property? Cambridge University Press, 1994. 270 p.
5. Stirner M. The Ego and Its Own. Cambridge University Press, 2000. 386 p.

ТЕМА 19. Політико-правові теорії елітаризму. **(2 год.)**

1. Теорія еліт Вільфредо Парето.
2. Теорія правлячого класу Гаєтано Моски.
3. Залізний закон олігархії Роберта Міхельса.

Рекомендована література

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. Київ: Юніверс, 2004. 688 с.
2. Балацька О. Політичні еліти та лідерство: навчальний посібник. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 136 с.
3. Елітознавство: підручник / за заг. ред. В. А. Гошовської. Київ: НАДУ, 2013. 268 с.
4. Марчук В. П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Марчук, Г. В. Марчук. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 480 с.

5. Мірошніченко М.І. Історія вчень про державу і право: Навчальний посібник. / М.І. Мірошніченко, В.І. Мірошніченко. Київ: Атіка, 2001. 224 с.

ТЕМА 20. Марксистські концепції науки першої половини ХХ ст.
(2 год.)

1. Концепції соціал-демократії (Е. Бернштейн, К. Каутський).
2. Ленінське вчення про політику, право, державу.
3. Теорія перманентної революції Л. Троцького.
4. Прагматична теорія розвитку суспільства М. Бухаріна.
5. Неомарксистські концепції (А. Грамші, Д. Лукач).

Рекомендована література

1. Грамші А. В'язничні зошити. Вибрані записи / Пер. з іт. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Вперед, 2017. 417 с.
2. Кирилюк Ф.М. Новітня політологія: навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 564 с.
3. Люксембург Р., Лукач Г. Про Російську революцію / Пер. з нім. Київ: «Вперед», 2012. 91 с.
4. Тиса Р. Визволення людини. Нариси з історії суспільної думки ХХ ст. — Київ: «Вперед», 2023. 231 с.
5. Український Троцький. Тексти Лева Троцького про Україну / Наук. ред. Д. Пілаш; літ. ред. С. Денисюк [та ін.]; пер. з рос. А. Іщенко [та ін.]. Одеса: БМВ, 2013. 167 с.

ТЕМА 21. Концепції неоконсерватизму та неолібералізму.
(3 год.)

1. Ідеолог неолібералізму Дж. М. Кейнс.
2. Ідеолог неоконсерватизму Ф.А.фон Гаєк.
3. Психологічний напрямок в неолібералізмі (Лестер Уорд, Гюстав Лебон, З. Фройд, Е. Фромм).

Рекомендована література

1. Гаєк Ф. А. Конституція свободи / Пер. з англ. Мирослави Олійник та Андрія Королишина. Львів: Літопис, 2002. 556 с.

2. Гаєк Ф. Шлях до рабства / Перекл. С. Рачинський. Київ: Наш Формат, 2022. 208 с.
3. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. – Львів : «Новий Світ–2000», 2017. – Т.2.: ХХ – початок ХХІ ст. 598 с.
4. Фромм Е. Втеча від свободи. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2019. 288 с.
5. Фромм Е. Мати чи бути? Київ: Укр. письменник, 2010. 222 с.
6. Фройд З. Вступ до психоаналізу /Пер. з нім. П.Тарашук. К: Основи, 1998. 709 с.
7. Фройд З. Невпокій в культурі / Перкл. Ю Прохасько. Львів: Априорі, 120 с. 2023.
8. Фройд З. По той бік принципу задоволення. Харків: Фоліо, 2019. 156 с.

ТЕМА 22. Політико-правові теорії фашизму та націонал-соціалізму.
(2 год.)

1. Загальна характеристика фашизму і націонал-соціалізму.
2. Політична доктрина італійського фашизму (Беніто Муссоліні та Джовані Джентіле).
3. Політична доктрина націонал-соціалізму в Німеччині (Адольф Гітлер та Альфред Розенберг).

Рекомендована література

1. Віперман В. Європейський фашизм: порівняльний аналіз (1922—1982) / Пер. з нім. Київ: Дух і літера, 2008. 278 с.
2. Зонтгаймер К. Як нацизм прийшов до влади / Пер. з нім. Київ: Дух і Літера, 2009. 320 с.
3. Passmore K. Fascism: A Very Short Introduction. London and New York: Oxford University Press, 2002. 176 p.
4. Paxton R.O. The Anatomy of Fascism. Vintage, 2005. 336 pp.

ТЕМА 23. Соціологічний напрямок в політичній думці початку ХХ століття.
(3 год.)

1. Політичні погляди засновника “розуміючої соціології” Макса Вебера.

2. Неопозитивізм Еміля Дюркгейма.
3. Класова теорія Леона Дюгі.

Рекомендована література

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. Київ: Юніверс, 2004. 688 с.
2. Вебер М. Господарство і суспільство / Пер. з нім. М. Кушнір. Київ: Всесвіт, 2013. 1112 с.
3. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Перекл. з німецької О. Погорілого. Київ: Основи, 1994. 261 с.
4. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Перекл. з нім. О. Погорілого. Київ: Основи, 1998. 534 с.
5. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. Київ: Юніверс, 2002. 423 с.
6. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Зміст самостійної роботи з предмету «Історія зарубіжних політичних вчень» визначається типовою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота поділяється на аудиторну і позааудиторну.

Аудиторна самостійна робота реалізується під час читання лекцій і практичних занять, проведення індивідуальних консультацій та ін.

Самостійна робота студентів над навчальним матеріалом програми курсу, що не виноситься на розгляд під час лекційних і практичних занять (*позааудиторна самостійна робота*), має на меті сформувати вміння самостійно працювати над рекомендованою літературою та відповідати на поставлені в аудиторіях питання.

Індивідуальна робота студента з предмету «Історія зарубіжних політичних вчень» включає написання есе з проблематики курсу, в якому потрібно критично осмислити ключові теорії, концепти та ідеї з історії зарубіжної політичної думки від найдавніших часів до сьогодення.

Пристаючи до самостійної роботи здобувачас освіти необхідно:

– попередньо ознайомитися з навчальним матеріалом, що виноситься на лекційні і практичні заняття;

– перевірити здобуті знання шляхом самоконтролю, відповідаючи на поставлені питання;

– виокремити ключові проблеми навчального матеріалу, що виноситься на самостійну роботу та опрацювати їх.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

– організації самостійної навчальної діяльності;

– праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;

– конспектування літературних джерел;

– опрацювання статистичної інформації та даних емпіричних моніторингів трансформацій у світі.

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ НА МОДУЛЬНІ КОНТРОЛЬНІ РОБОТИ

Методика модульного контролю знань студентів з навчальної дисципліни «Історія зарубіжних політичних вчень» включає проведення двох контрольних робіт та підсумкового контролю у формі усного іспиту.

Модульна контрольна робота складається з трьох рівнів завдань.

Перший рівень завдань складають тести. Тести призначені оцінити знання понятійно-категоріального змісту та тематичної проблематики навчальної дисципліни, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Максимальна кількість балів за виконання першого рівня завдань 20 балів.

Другий рівень завдань складають відкриті запитання, які покликані з'ясувати розуміння основних принципів, функцій, форм та різновидів досліджуваних явищ та процесів. Максимальна кількість балів за виконання завдань другого рівня 15 балів.

Третій рівень завдань представлено питаннями (питанням), які мають творчо-аналітичний характер та покликані з'ясувати вміння здобувачів вищої освіти обґрунтовувати та аргументувати висновки з проблематики навчальної дисципліни. Максимальна кількість балів за виконання завдань третього рівня 15 балів.

ЗРАЗОК ЗАВДАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Рівень 1.

1. «Дао» у даосизмі – це:

- а) священний піст;
- б) істинний священний шлях;
- в) істина і справедливість;
- г) милостиня.

2. Вкажіть, кому належить твердження «Найкраще правління – це недіяння!»:

- а) Сіддхартха Гаутама;
- б) Лао-цзи;
- в) Конфуцій;
- г) Арістотель.

3. Кого за оповіддю Платона бог створив із домішками золота?

- а) філософів-правителів;

- б) воїнів;
- в) ремісників та селян;
- г) жінок.

4. Хто із вказаних мислителів є представником течії стоїцизму?

- а) Епікур;
- б) Діоген Сінопський;
- в) Луцій Анней Сенека;
- г) Платон.

5. Хто у вченні Аврелія Августина є засновником «граду Божого»?

- а) Адам;
- б) Авель;
- в) Каїн;
- г) Мойсей.

6. Який закон посідає провідне місце у класифікації законів Фоми Аквінського?

- а) Вічний закон;
- б) природний закон;
- в) людський закон;
- г) політичний закон.

7. Згідно концепції Вільяма Оккама, кому належить право відпущення гріхів?

- а) Богові;
- б) церкві;
- в) державі;
- г) нікому.

8. Хто у концепції Марсилія Падуанського є єдиним носієм суверенітету і верховним законодавцем?

- а) Бог;
- б) Папа Римський;
- в) монарх;
- г) народ.

9. На думку Арістотеля, людина це:

- а) «суспільне зло»;
- б) «богоподібна істота»;

- в) «політична істота»;
- г) «розум Всесвіту».

10. Кому належить вислів "Правитель повинен бути хитрим як лис і сильним як лев"?

- а) Конфуцію;
- б) Ніколо Макіавеллі;
- в) Аврелію Августину;
- г) Платону.

Рівень 2

Охарактеризуйте соціально-політичні ідеї Конфуція.

Рівень 3

Порівняйте та обґрунтуйте соціально-політичні ідеї Платона та Арістотеля.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО ІСПИТУ

I семестр

1. Предмет та значення історії зарубіжних політичних вчень як навчальної дисципліни.
2. Характерні риси державно-правової думки Стародавнього Єгипту.
3. Характерні риси державно-правової думки Вавілону.
4. Державно-правова думка брахманізму.
5. Етико-політичне вчення буддизму.
6. Етико-політичне вчення даосизму.
7. Етико-політичне вчення конфуціанства.
8. Етико-політичне вчення моїзму.
9. Державно-правова думка легізму.
10. Феномен античного полісу та його структура і значення в політичній культурі Античності.
11. Політичний ідеал Піфагора і піфагорійців.
12. Атомістична концепція політичного буття Демокріта.
13. Етико-політичне вчення софістів (Протагор, Гіппій, Фрасімах).
14. Концепція договірних відносин між державою і громадянами Сократа.
15. Політичні погляди Платона.
16. Політичні погляди Арістотеля.
17. Соціальна етика і політичні вчення епікуреїзму (Епікур, Лукрецій).
18. Соціальна етика і політичні вчення еkleктизму (Ціцерон).
19. Політико-релігійне вчення Сенеки.
20. Концепція держави доби пізнього елінізму римської античної філософії.
21. Ранньохристиянське вчення Августина Аврелія (Блаженного).
22. Політичне вчення Томи Аквінського.
23. Політична концепція Марсилія Падуанського.
24. Політико-правові погляди Вільяма Оккама.
25. Мусульманська концепція держави.
26. Джерела мусульманського права та релігійно-політичної думки.
27. Характерні риси політико-правових вчень мислителів Арабського Сходу (Аль-Фарабі, Ібн Рушд, Ібн Хальдун).
28. Політико-правові ідеї німецької Реформації (М. Лютер, Т. Мюнцер).
29. Політичний зміст ідей швейцарської Реформації (У. Цвінглі, Ж. Кальвін).
30. Вчення про державу Нікколо Макіавеллі.
31. Політичні ідеї Франческо Гвіччардіні.

32. Вчення про державу Жана Бодена.
33. Політична утопія Томаса Мора.
34. Політичні ідеї утопічного соціалізму Томазо Кампанелли.
35. Вчення Гуго Гроція про державу.
36. Соціально-політичне вчення Бенедикта Спінози.
37. Концепція держави Томаса Гоббса.
38. Політико-філософські погляди Джона Локка.
39. Політико-філософські погляди Девіда Юма.
40. Політична програма Вольтера.
41. Теорія розподілу влади Шарля Луї Монтеск'є.
42. Теорія суспільного договору Жан-Жака Руссо.
43. Політичні погляди Поля Анрі Гольбаха.
44. Політичні погляди Клода Адріана Гельвеція.
45. Політичні ідеї італійського Просвітництва (Дж. Віко та Ч. Беккарія).
46. Політичні погляди Самуеля Пуфендорфа.
47. Політичні ідеї Християна Томазія.
48. Політичні погляди Готфріда Вільгельма Лейбніца.
49. Політичні погляди Християна Вольфа.
50. Політичні погляди конгрегаціоналістів у США.
51. Політичні погляди Бенджаміна Франкліна.
52. Політична програма Томаса Пейна.
53. Теорія республіканізму у вченні Томаса Джеферсона.
54. Обґрунтування федералізму в політичній теорії Олександра Гамільтона.
55. Політичні погляди Джона Адамса.
56. Політична програма Джеймса Медісона.
57. Політичне вчення Іммануїла Канта.
58. Політична теорія Іоганна-Готліба Фіхте.
59. Вчення Георга Гегеля про державу і право.

II семестр

60. Загальна характеристика політичних ідей утопічного соціалізму у Західній Європі першої половини XIX століття.
61. Клод Анрі де Сен-Сімон – основоположник французького утопічного соціалізму початку XIX століття.
62. Шарль Фур'є та його соціальна програма.
63. Соціально-утопічні ідеали Роберта Оуена.
64. Політичні погляди Етьєна Кабе.
65. Загальна характеристика політичних ідей лібералізму першої половини XIX століття.

66. Теорія утилітаризму Ієремії Бентама.
67. Джон Стюарт Мілль про свободу, порядок і соціальний прогрес.
68. Політична програма лібералізму Бенджаміна Констана.
69. Політична погляди Алексіса де Токвіля.
70. Політичні погляди Вільгельма фон Гумбольдта.
71. Теорія “надкласової монархії” Лоренца фон Штейна.
72. Загальна характеристика політичних ідей консерватизму першої половини ХІХ століття.
73. Політичний традиціоналізм Едмунда Берка.
74. Політична програма Жозефа де Местра.
75. Ультрароялізм Луї де Бональда.
76. Загальна характеристика політичних ідей позитивізму.
77. Соціологічна концепція держави Огюста Конта.
78. Органічна концепція держави Герберта Спенсера.
79. Концепція держави Людвіга Гумпловича.
80. Аристократична концепція держави і права Фрідріха Ніцше.
81. Загальна характеристика політичних ідей комунізму ХІХ ст.
82. Політичне вчення Карла Маркса.
83. Політична програма Фрідріха Енгельса.
84. Загальна характеристика політичних ідей анархізму.
85. Анархо-індивідуалістичні ідеї П’єра-Жозефа Прудона.
86. Індивідуалістичний анархізм: Макс Штірнер.
87. Колективістський анархізм: Михайло Бакунін.
88. Комуністичний анархізм: Петро Кропоткін.
89. Анархо-синдикалізм: Жорж Сорель та Рудольф Роккер.
90. Загальна характеристика вчення про еліти.
91. Теорія еліт Вільфредо Парето.
92. Теорія правлячого класу Гаєтано Моски.
93. Залізний закон олігархії Роберта Міхельса.
94. Загальна характеристика політичних ідей соціал-демократії.
95. Концепція соціал-демократії Едуарда Бернштейна.
96. Концепція соціал-демократії Карла Каутського.
97. Вчення В. І. Ульянова (Леніна) про державу.
98. Теорія перманентної революції Льва Троцького.
99. Загальна характеристика політичних ідей неомарксизму.
100. Концепція неомарксизму Антоніо Грамші.
101. Немарксистські ідеї Дьордя Лукача.
102. Загальна характеристика політичних ідей неолібералізму.
103. Теорія неолібералізму Джона Мейнарда Кейнса.
104. Загальна характеристика політичних ідей неоконсерватизму.

105. Теорія неолібералізму Фрідріха фон Гаєка.
106. Політична концепція Лестера Уорда.
107. Психологічний неолібералізм: Гюстав Лебон.
108. Політичний аспект вчення Зігмунда Фройд.
109. Концепція «втечі від свободи» Еріх Фромма.
110. Ідея панування в концепції Макса Вебера.
111. Неопозитивізм Еміля Дюркгейма.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Основна література.

1. Арістотель Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи. 2003. 239 с.
2. Гобс Т. Левіафан. Київ: Дух і Літера, 2000. 606 с.
3. Гончарук-Чолач Т. В., Томахів В. Я. Історія українських та зарубіжних політичних вчень: навч. посіб. Київ: Видавництво Ліра-К. 2020. 228 с.
4. Історія політичної думки: підручник: у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, І. Ю. Вільчинська та ін.]; 2-е вид., перероб. і доп. Львів: «Новий Світ–2000», 2020. Т.1.: Від зародження до початку ХХ ст. 404 с.
5. Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень. Змістовна частина 1. «Політична думка в стародавньому світі». Київ: ЦУЛ, 2024. 314 с.
6. Кирилюк Ф. Історія зарубіжних політичних вчень. Частина III. Політичні вчення доби Просвітництва. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 460 с.
7. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера: Пер. з нім. (під ред. Є.Причепія). Київ: Тандем, 2002. 584 с.
8. Лок Дж. Два трактати про врядування / Пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. Київ: Вид-во імені Соломії Павличко “Основи”, 2001. 265 с.
9. Макіавеллі Н. Флорентійські хроніки. Державець / Пер. з італ. А. Перепадя. Київ: Основи, 1998. 492 с.
10. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. 356 с.
11. Себайн Дж., Торсон Т. Історія політичної думки. Київ: Основи, 1997. 838 с.
12. Ханстантинов В. О. Практикум з історії політичних і правових вчень: навч. посіб. / В. О. Ханстантинов. Миколаїв: МНАУ, 2014. 200 с.
13. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2007. 464 с.

2. Допоміжна література.

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки. Київ: Юніверс, 2004. 688 с.

2. Балацька О. Політичні еліти та лідерство: навчальний посібник. Сєверодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2020. 136 с.
3. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / Перекл. з нім. О. Погорілого. Київ: Основи, 1998. 534 с.
4. Гаєк Ф. Шлях до рабства / Перекл. С. Рачинський. Київ: Наш Формат, 2022. 208 с.
5. Кирилюк Ф. Стародавня політологія: Навч. посібник. Київ: Знання, 2000. 192 с.
6. Лібералізм: Антологія / Упоряд.: О. Проценко, В. Лісовий. Київ: Смолоскип, 2002. 1126 с.
7. Марчук В. П. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Марчук, Г. В. Марчук. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 480 с.
8. Міл Дж. Ст. Про свободу та інші есе. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 463 с.
9. Мірошніченко М.І. Історія вчень про державу і право: Навчальний посібник. / М.І. Мірошніченко, В.І. Мірошніченко. Київ: Атіка, 2001. 224 с.
10. Платон. Діалоги. Київ: Основи, 1999. 395 с.
11. Практикум з політології / За ред. Ф.М.Кирилюка. Київ: Видавничий дім “Комп’ютерпрес”, 2003. С. 50 – 172.
12. Токвіль А. Про демократію в Америці. У 2-х т. (Пер. з фран.). Київ: Видавничий дім “Всесвіт”, 1999. 590 с.

3. Інформаційні ресурси в мережі Інтернет.

1. Інститут масової інформації // <http://www.imi.org.ua>
2. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника // <http://www.lsl.lviv.ua>
3. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». // <http://www.library.ukma.kiev.ua>
4. Наукова бібліотека Ужгородського національного університету // <http://www.lib.uzhnu.edu.ua>
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського // <http://www.nbuv.gov.ua>

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання знавчальної дисципліни є:

- іспит;
- контрольна робота;
- відповіді на практичних заняттях;
- тестування;
- індивідуальна робота у формі аналітичного есе;
- презентація результатів індивідуальної роботи здобувача.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усні відповіді на практичних заняттях, написання аналітичного есе, письмове тестування з теми.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота. Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

I СЕМЕСТР

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота												Модульна контрольна робота	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	50 балів	100 балів
8	8	8	8	8	10	x	x	x	x	x	x		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота												Модульна контрольна робота	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	Тема 12	50 балів	100 балів
x	x	x	x	x	x	8	8	8	8	8	10		

II СЕМЕСТР

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота											Модульна контрольна робота	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	50 балів	100 балів
8	8	8	8	8	10	x	x	x	x	x		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота											Модульна контрольна робота	Сума
Тема 1	Тема 2	Тема 3	Тема 4	Тема 5	Тема 6	Тема 7	Тема 8	Тема 9	Тема 10	Тема 11	50 балів	100 балів
x	x	x	x	x	x	10	10	10	10	10		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Семестр I

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Разом за два модулі	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	6	15	6	15	12	30
Аналітичне есе	1	10	1	10	2	10
Презентація результатів індивідуальної роботи	1	10	1	10	2	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50	2	50
Разом	x	100	x	100	x	100

Семестр II

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2		Разом за два модулі	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	6	15	5	15	11	30
Аналітичне есе	1	10	1	10	2	10
Презентація результатів індивідуальної роботи	1	10	1	10	2	10
Модульна контрольна робота	1	50	1	50	2	50
Разом	x	100	x	100	x	100

Критерії оцінювання семестрового підсумкового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсних) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання здобувачів вищої освіти оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

- 1) оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який:
 - всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
 - вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
 - засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
 - засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
 - вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
 - самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.
- 2) оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує здобувач, який:
 - повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних

ситуаціях;

- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування

проблем професійного спрямування;

- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

3) оцінку «добре» (74-81 бал, C) заслуговує здобувач, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

4) оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але підкерівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

5) оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

6) оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

7) оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється здобувачу, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених

програмою;
 - не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C	Задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання	Незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Навчально-методичне
видання

Вегеш Ігор Миколайович

**«Історія зарубіжних політичних вчень»
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ**

**Навчально-методична серія «КАФЕДРА»
№ 109**

Вегеш І. Історія зарубіжних політичних вчень: навчально-методичні рекомендації для здобувачів освіти галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія, освітньо-професійна програма «Політологія», перший (бакалаврський) рівень / Навчально-методична серія «КАФЕДРА» / № 109; [Ужгород. нац. ун-т; Ф-т сусп. наук; Каф. політології і державного управління]. Ужгород, УжНУ. 2025. 55 с.

Навчально-методична розробка містить описову структуру предмету навчальної дисципліни, зміст навчальної програми, методичні вказівки з підготовки до практичних занять, виконання самостійної роботи, перелік рекомендованої літератури до курсу тощо. Наводяться типові тестові завдання відповідно до тематичного змісту навчальної дисципліни.

**УДК 32(4/8)(09)(076)
В 26**